

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра журналістики

ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ЕТИКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація», спеціальності
С7 «Журналістика»

Одеса

2026

УДК: 179.1:070(073)

Авторський знак

M424

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол №4 від 23.04.2026 р.)*

Укладачі:

*Чубук Олег Леонтійович – старший викладач кафедри журналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»*

(ORCID ID 0000-0001- 8450-158X)

*Лепетуша Марія Володимирівна – асистент кафедри журналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»*

(ORCID ID 0009-0005-5357-8791)

Рецензенти:

Пенчук Інна Леонідівна, доктор наук із соціальних комунікацій, директор Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету, професор;

Любченко Юлія Валеріївна, кандидат наук із соціальних комунікацій, тренер Українського інституту медіа та комунікацій, доцент.

Журналістські стандарти та етика : метод. вказівки для підготовки до практичних занять та самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація», спеціальності С7 «Журналістика» [Електронне видання] / Уклад. : О.Л.Чубук; М.В.Лепетуша. Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». – Одеса. 2026. – с. – Режим доступу: ...

Методичні вказівки/рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти галузі знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація» спеціальності С7 «Журналістика» з метою закріплення лекційного матеріалу та підготовки до практичних занять з навчальної дисципліни «Журналістські стандарти та етика». Містять завдання до практичних занять та самостійної роботи.

УДК: 179.1:070(073)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4-6
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	7
ТЕМА 1. ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ ТА ПРИНЦИПІВ, ВИМОГ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ЯК ОСНОВА ЯКІСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ.....	8-10
ТЕМА 2. ПРОФЕСІЙНІ ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТАНДАРТИ: ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ, НАВЧАЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	11-14
ТЕМА 3. НОВИННІ (ІНФОРМАЦІЙНІ) ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТАНДАРТИ В РЕДАКЦІЙНОМУ ПОВСЯКДЕННІ ТА МЕДІАПРАКТИКАХ.....	15-17
ТЕМА 4. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИСВІТЛЕННЯ ПРИВАТНОГО І ПУБЛІЧНОГО ЖИТТЯ ОСОБИ ТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	18-21
ТЕМА 5. ВІЗУАЛЬНИЙ КОНТЕНТ У МЕДІА: ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ, ПРАВИЛА І ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ.....	22-25
ТЕМА 6. ВИСВІТЛЕННЯ КОНФЛІКТО-ЧУТЛИВИХ ТЕМ.....	26-31
ТЕМА 7. ЕТИЧНІ РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ СТАНДАРТІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО МЕДІАСЕРЕДОВИЩА.....	32-37
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ.....	38-40
РЕКОМЕНДОВАНИЙ ДЖЕРЕЛ.....	ПЕРЕЛІК 41-43

ВСТУП

Дисципліна «Журналістські стандарти та етика» вивчається здобувачами вищої освіти за напрямом бакалаврської підготовки «Журналістика» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація» на першому курсі навчання.

Метою викладання навчальної дисципліни «Журналістські стандарти та етика» є формування у здобувачів вищої освіти розуміння природи виникнення журналістських стандартів, норм та принципів журналістської етики, їх синкретичності, а також функціонування сучасної журналістики з дотриманням етичних вимог до якісних медіа та вимог журналістських стандартів. Здобувачі мають опанувати навички критичного аналізу медіаконтенту на відповідність професійним нормам та вміння виявляти порушення етичних принципів.

Основними завданнями вивчення дисципліни є надання здобувачам базових знань про журналістські стандарти, правила поведінки професійного журналіста; здобувачі мають навчитися застосовувати ці стандарти у практичних ситуаціях, аналізувати етичні дилеми та ухвалювати зважені рішення. Курс спрямований на формування відповідального ставлення до професії, розуміння ролі журналіста в демократичному суспільстві та вміння протистояти інформаційним маніпуляціям.

Опановування дисципліною «Журналістські стандарти та етика» передбачає читання лекцій, проведення практичних занять, самостійну роботу та підсумковий контроль. Особлива увага приділяється питанням розуміння здобувачами вищої освіти значення і місця медіаетики, професійних журналістських стандартів в умовах правового режиму «Воєнний стан», триваючої збройної агресії Російської Федерації проти України.

Після вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні поняття журналістської етики;
- етичні вимоги, закріплені у міжнародних, національних, корпоративних нормативних документах з журналістської етики;
- сутність професійних стандартів, новинних журналістських стандартів, природу їх виникнення;
- сутність норм професійної журналістської етики;
- етичні вимоги до журналістських повідомлень;
- державні й недержавні системи регулювання порушень етичних вимог у друкованих, аудіовізуальних та онлайн-медіа в Україні та світі.

вміти:

- дотримуватися професійних етичних вимог: етичних принципів, етичних норм, прав та обов'язків журналіста, журналістського етикету офіційного й неформального спілкування у професійній діяльності;
- врегульовувати моральні проблеми у професійній діяльності, вирішувати спірні ситуації при підготовці матеріалу;
- своїми матеріалами підвищувати моральну культуру аудиторії ЗМІ;

- виявляти порушення етичних вимог у ЗМІ;
- не допускати маніпуляцій емоціями чи будь-яких інших маніпуляцій інформацією, що призводять до неточної передачі змісту;
- не допускати фейків, вигадок, наклепів, дезінформації тощо.

У методичних вказівках стисло подано матеріал з лекційних занять та навчальних видань за напрямком, містяться запитання по темі, завдання до практичних занять і самостійної роботи, теми доповідей і презентацій.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

Підсумковою формою контролю є екзамен.

Теоретичні заняття забезпечуються шляхом проведення лекцій, практичні заняття передбачають виконання навчальних вправ у складі команд та одноосібно, застосування методу кейс-стаді. Виконання навчальних вправ, вирішення тестів відбуватиметься переважно в ході аудиторної роботи під час практичних занять, натомість виконання письмових робіт під час домашньої роботи зведено до мінімуму.

Також доцільним було б залучення журналістів-практиків: запрошення гостей для проведення лекцій та майстер-класів.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти щодо опанування навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Критерії оцінювання знань здобувачів:

Оцінка виставляється за національною чотирибальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». При оцінці за основу слід брати повноту і правильність виконання завдань.

1. Оцінка «5» (відмінно) ставиться в тому разі, коли відповідь здобувача правильна, повна, послідовна, логічна; здобувач впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань.

2. Оцінка «4» (добре) ставиться в тому разі, коли відповідь правильна, послідовна, логічна, але здобувач допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань.

3. Оцінка «3» (задовільно) ставиться у тому разі, коли здобувач володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли здобувач виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу або здобувач відмовляється відповідати на поставлені питання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
1-59	Fx	Незадовільно	не зараховано
1-34	F		

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

	Назва теми	Лекцій ні заняття (год.)	Практич ні заняття (год.)	Самостійн а робота (год.)
1.	Дотримання етичних норм та принципів, вимог професійних стандартів як основа якісної журналістики.	2	2	8
2.	Професійні журналістські стандарти: поняття, класифікація, навчальний аналіз.	4	4	8
3.	Новинні (інформаційні) журналістські стандарти в редакційному повсякденні та медіапрактиках.	2	2	8
4.	Етичні засади висвітлення приватного і публічного життя особи та репрезентації неповнолітніх.	2	2	8
5.	Візуальний контент у медіа: етичні принципи, правила і практичні рішення.	2	2	8
6.	Висвітлення конфлікто-чутливих тем.	2	4	8
7.	Етичні ризики та виклики у сфері реалізації журналістських стандартів в умовах цифрового медіасередовища.	2	2	8

ТЕМА 1. ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ, ПРИНЦИПІВ ТА ВИМОГ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ЯК ОСНОВА ЯКІСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Методичні вказівки до вивчення теми

На початку курсу і теми варто розуміти наступне: журналістська етика не обмежується корпоративним аспектом чи складником професійної культури, а журналістські стандарти – це більше, ніж правила або рекомендації. Медіа апріорі відіграють особливу роль в житті суспільства, а журналістика сама по собі – інформуючи людей, реалізуючи інші свої функції – є соціально відповідальною сферою діяльності.

Тут і далі про етику йтиметься у контексті саме журналістської діяльності. Проте, розпочати варто з визначення поняття «етика», з'ясування, що є її предметом. Також доцільно наголосити на ролі етики у формуванні системи цінностей суспільства і кожної людини, а також на спільному і відмінному, що є у етики і права. Важливо засвоїти, які саме принципи і норми становлять основу журналістської етики. Не менш значимо для майбутніх журналістів не лише розумітися на сутності журналістських стандартів (як складової професійних журналістських стандартів), а й усвідомлювати їх наріжне значення, чим вони є помічні, й навпаки: якими можуть бути наслідки їх нехтування у відносинах «редакція (журналіст) – аудиторія»; а також – з героями публікацій, джерелами інформації, владою, колегами тощо. Також варто пам'ятати, що під час війни деякі новинні стандарти «працюють», так би мовити не на усі сто відсотків, але, при цьому, значення дотримання їх для читачів (глядачів) в даних умовах лише зростає.

Здобувачам потрібно знати, де, коли і ким складені перші етичні канони, кодекси, хартії, декларації, як вони оновлювалися, яку роль вони відігравали і відіграють нині. Так само важливо торкнутися питання так званих внутрішньо редакційних кодексів, які частіше йменуються як «Редакційна політика», «Редакційні правила (настанови)» тощо, їх значення для медіа, аудиторії, самих журналістів.

Розгляд перерахованих аспектів має спонукати здобувачів до одного із головних висновків: дотримання етичних норм, принципів та вимог професійних стандартів є запорукою і одночасно основою якісної журналістики. Проте, останнє аж ніяк не повинно заперечувати саме існування, самодостатності так званої табloidної журналістики, яка не те щоб нехтує етичними нормами, принципами і професійними стандартами, але «переймається» ними все ж у меншій мірі. Здобувачам слід розуміти й таке: навіть ті медіа, які позиціонують себе якісними, ба більше – які потрапляють до так званого білого списку засобів масової інформації, подеколи припускаються порушень. Й не обов'язково навмисне – через різні причини. Добрі теоретичні знання стануть здобувачам в нагоді при розгляді кейсів, вирішенні тестів, знайомстві з практикумом медіаетики та журналістських стандартів.

Практичне заняття 1.1 Дотримання етичних норм, принципів та вимог професійних стандартів як основа якісної журналістики.

ЗАВДАННЯ

1. Прочитати:

- 1) с.с. 13-52 Журналістська етика: Посібник для підготовки до державного іспиту [Текст] Авт. кол. – За ред. В.П. Мостового та В.В. Різуна. – Київ, ТзОВ «ЗН УА», 2014. – 224 с.
- 2) с.с. 7-8; с.71; 90 Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник / Інститут масової інформації. - Київ: ТОВ “Софія-А”, 2016. - 184 с.
- 3) с.с. 4-6 Посібник рекомендацій з медіаграмотності та застосування професійних стандартів для сфери медіа. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/c/e/600310.pdf> (дата звернення 28.12.25).
- 4) с.с. 4-5 Посібник з журналістської етики / [Куликов А., Кузьменко Л., Дворовий М., Дуцик Д., Куш Л.]. — К. : Комісія з журналістської етики, 2023. - 129 с.
- 5) с.с. 11-15; 18-24 Етика в редакційному повсякденні. – К.: Академія Української преси, Центр Вільної преси, 2010 – 228 с.
- 4) с.с. 16-18 Практикум із журналістської етики[Текст]: Навчальний посібник / Передм. В. П. Мостового. – В. Ф. Іванов, С. В. Штурхецький. – Під ред. проф. В. Ф. Іванова. – К. : видавець О.Зень, 2012. – 320 с.
- 6) с.с. 10-11; 73-84 Іванов В. Ф., Сердюк В. Є. Журналістська етика / Передм. В. П. Мостового: Підручник. - К.: Вища шк., 2006. — 231 с.: іл.

2. Підготуйтеся до виконання аудиторних навчальних вправ, вирішення тестів.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Доповідь: «Журналістська етика як система цінностей: від філософського поняття етики до професійної відповідальності журналіста».
2. Презентація: «Етичні кодекси журналістів: історія появи, еволюція та сучасне значення».

Самостійна робота 1.1 Дотримання етичних норм, принципів та вимог професійних стандартів як основа якісної журналістики.

Питання для колективного обговорення

- 1) визначення поняття «етика»; що є її предметом у контексті журналістської діяльності;
- 2) соціальна відповідальність журналістики як сфери суспільної діяльності;
- 3) які спільні риси та принципові відмінності існують між етикою і правом у регулюванні діяльності журналіста?
- 4) базові принципи та норми, що становлять основу журналістської етики;
- 5) чому журналістську етику не варто зводити лише до корпоративних

правил або складника професійної культури;

6) сутність журналістських стандартів; чому їх слід розглядати ширше, ніж набір формальних правил чи рекомендацій;

7) можливі наслідки нехтування етичними нормами та професійними стандартами у відносинах журналіста з аудиторією, героями публікацій і джерелами інформації;

8) чому в умовах війни деякі журналістські стандарти застосовуються не «на всі сто відсотків», але водночас їх значення для аудиторії зростає;

9) перші етичні кодекси, хартії та декларації журналістів, роль, яку вони відіграють сьогодні;

10) внутрішньо редакційні етичні документи, їх значення для медіа, журналістів та аудиторії.

Рекомендовані джерела:

1. Журналістська етика: Посібник для підготовки до державного іспиту [Текст] Авт. кол. – За ред. В.П. Мостового та В.В. Різуна. – Київ, ТзОВ «ЗН УА», 2014. – 224 с.
2. Іванов В. Ф., Сердюк В. Є. Журналістська етика / Передм. В. П. Мостового: Підручник. - К.: Вища шк., 2006. — 231 с.: іл.

ТЕМА 2. ПРОФЕСІЙНІ ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТАНДАРТИ: ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ, НАВЧАЛЬНИЙ АНАЛІЗ.

Методичні вказівки до вивчення теми

Що таке професійні журналістські стандарти і як вони «влаштовані», – ось, практично, про що ця тема. Глибше усвідомити їх поняття, зміст і місце в системі професійних «координат» журналістики допоможе розуміння наступного: журналістські стандарти – це те, на чому, так би мовити, тримається журналістика, те, що принципово відрізняє її від усіляких аматорських підходів, у тому числі – чи насамперед – від блогерства.

Звісно, поняття «професійні журналістські стандарти» є достатньо широким, сукупністю загальновизнаних принципів і правил професійної діяльності. Міжнародні професійні журналістські стандарти визначаються Декларацією принципів поведінки журналістів, яку було прийнято на II всесвітньому Конгресі Міжнародної федерації журналістів (Бордо, 25-28 квітня 1954 р.), затверджено зі змінами на 18-му всесвітньому Конгресі МФЖ (Хельсінгфор, 2-6 червня 1986 р.). Цю Декларацію було проголошено як стандарт професійної поведінки журналістів, які займаються збиранням, передачею, розповсюдженням і коментуванням новин та інформації, висвітленням подій [1]. В контексті ж медіаетики журналістські стандарти – це система взаємопов'язаних норм, дотримання яких забезпечує якість журналістського продукту та довіру аудиторії до медіа. Виходячи з того, що новини прийнято вважати основою журналістики – варто зосередитися на так званих новинних, або інформаційних стандартах. В ході практичного заняття важливо з'ясувати, чому дотримання журналістських стандартів, з одного боку, є гарантією, якщо дозволите, виживання професійної журналістики, а з іншого – може завадити зростанню трафіку (принаймні, частина з них, як то стандарт достовірності, який, зокрема, полягає у обов'язковому лінкуванні першоджерела інформації, і чого якраз подеколи в редакціях внаслідок впливу медіаменеджерів навмисно уникають). Зрештою, хай там як, але в медіаспільноті важливість, скажімо так, чемного обходження з журналістськими стандартами залишається беззаперечним трендом, своєрідним дороговказом. Як зайвий доказ тому – останніми роками медіа (принаймні, вітчизняні) все ретельніше «виписують» свої внутрішні кодекси (редакційні правила), в яких достатньо детально трактують власне практичне застосування тих чи інших професійних стандартів. До речі, знайомлячись з редакційною політикою багатьох провідних засобів масової інформації, здобувачі помітять там розділи, присвячені як місцям, цілям, цінностям і принципам, стилістиці, правилам роботи із соцмережами, вимогам до заголовків, політиці взаємодії з аудиторією, обходженню з рекламою тощо, так і безпосередньо професійним журналістським стандартам, етичним принципам чи «просто» журналістській етиці. Їхньому співвідношенню, нероздільності, синкретичності, а подеколи, можливо, й з'ясуванню, що є первинним, доречно приділити суттєву увагу під час колективного обговорення. Дуже слушною і переконливою в даному контексті нам видається думка Андрія Куликова, голови Комісії журналістської

етики, відомого вітчизняного журналіста, який вважає, що в основі професійних стандартів лежать етичні міркування. «Наприклад, чесність і точність – це одночасно і професійний стандарт, і етичний обов’язок перед аудиторією. Якщо ми точні, то ми нікого не вводимо в оману» [2]. Так само ми вправі говорити про етику, коли розглядаємо стандарт оперативності. Вчасно, без затримки інформувати аудиторію є, з одного боку, обов’язком (тим більше, якщо медіа має відповідну спроможність), а з іншого – це й чеснота. До речі, саме пану Андрію належить, так би мовити, авторство тимчасового «перейменування» стандарту оперативності на стандарт своєчасності, – саме такою на початку широкомасштабного вторгнення (з огляду на безпековий фактор) була його пропозиція, яка в українських реаліях, здається, «прижилася». Як під час війни «почувається» цей і решта новинних журналістських стандартів – також один із головних предметів розгляду.

Нарешті, ще один аспект обговорення – журналістські стандарти і соціальні мережі. Попри те, що останні суттєво змінюють «природу» журналістики, однак вони аж ніяк не скасовують і не відміняють професійні журналістські стандарти.

Перелік посилань

1. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник / Інститут масової інформації. - Київ: ТОВ “Софія-А”, 2016. - 184 с.
2. Правилom журналіста має бути: "Не завдай шкоди своїй аудиторії". Інтерв'ю з Андрієм Куліковим про журналістську етику. Веб-сайт. *Лівий берег*. URL: https://lb.ua/society/2021/02/24/478463_pravilom_zhurnalista_maie_buti_ne.html (дата звернення 04.01.2025).

Практичне заняття 2.1 Професійні журналістські стандарти: поняття, класифікація, навчальний аналіз.

ЗАВДАННЯ

1. Прочитати:

- 1) с.с. 7-30 Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник / Інститут масової інформації. - Київ: ТОВ “Софія-А”, 2016. - 184 с.
- 2) с. 37 Посібник для журналістів про документування міжнародних злочинів. Галіфакс : Центр права і демократії, 2022. 41 с.
- 3) с. 4 Як створювати контент для сучасного сайту: від новин до фічерів. [Електронний ресурс]: посібник. URL: <https://www.jta.com.ua/wp-content/uploads/2024/01/YAk-stvoriuvaty-kontent-dlia-informsaytu.pdf> (дата звернення: 20.01.2025).
- 4) с.с. 25-27 Порадник юним журналістам. Youth MediaLab. Київ. 2020. 119 с.
- 5) Професійні журналістські стандарти: інформаційна довідка. Веб-сайт. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/advice/profesijni->

[zhurnalistski-standarty-normatyvna-dovidka-i31933](#) (дата звернення 28.12.2025).

2. Підготуйтеся до виконання аудиторних навчальних вправ та кейсів.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Презентація: «Система професійних журналістських стандартів: структура, функції, взаємозв'язки».

2. Доповідь: «Професійні журналістські стандарти як основа довіри до медіа: теоретичний і практичний виміри».

Самостійна робота 2.1 Професійні журналістські стандарти: поняття, класифікація, навчальний аналіз.

Питання для колективного обговорення

1) що таке професійні журналістські стандарти і чому їх не можна зводити лише до «правил написання новин»;

2) чому дотримання журналістських стандартів вважають принциповою відмінністю професійної журналістики від блогерства та аматорського контенту?

3) назвіть відомі вам органи саморегуляції медіа, які є найбільш дотичними до проблематики «новинні журналістські стандарти»?

4) чому саме новинні стандарти вважаються «ядром» професійних журналістських стандартів?

5) як співвідносяться між собою професійні стандарти, етичні принципи та журналістська етика загалом?

Рекомендовані джерела:

1. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник / Інститут масової інформації. - Київ: ТОВ «Софія-А», 2016. - 184 с.

2. Порадник юним журналістам. Youth MediaLab. Київ. 2020. 119 с.

Практичне заняття 2.2 Новинні журналістські стандарти і соціальні мережі.

ЗАВДАННЯ

1. Прочитати:

1) с.с. 27-36 Порадник юним журналістам. Youth MediaLab. Київ. 2020. 119 с.

2) с.с. 11-17 Практикум із журналістської етики. Видання 3-тє, доповнене / За заг. ред. О. Погорелова. - К. : Комісія з журналістської етики, 2024. – 96 с.

2. Підготуйтеся до виконання аудиторних навчальних вправ та кейсів.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Презентація: «Порушення журналістських стандартів: типові помилки та їх наслідки для довіри аудиторії».

2. Доповідь: «Соціальні мережі і журналістські стандарти».

Самостійна робота 2.2 Новинні журналістські стандарти і соціальні мережі.

Питання для колективного обговорення

- 1) чому дотримання журналістських стандартів сприяє виживанню професійної журналістики і одночасно може конфліктувати з логікою трафіку;
- 2) етична природа стандартів точності, достовірності та оперативності;
- 3) чому стандарт достовірності часто порушується в цифрових медіа та які це може мати наслідки для аудиторії;
- 4) як російсько-українська війна вплинула на застосування новинних стандартів у вітчизняній журналістиці;
- 5) чому соціальні мережі не скасовують журналістські стандарти.

Рекомендовані джерела:

1. Посібник з журналістської етики / [Куликов А., Кузьменко Л., Дворовий М., Дуцик Д., Куш Л.]. - К. : Комісія з журналістської етики, 2023. - 129 с.
2. Практикум із журналістської етики. Видання 3-тє, доповнене / За заг. ред. О. Погорелова. - К. : Комісія з журналістської етики, 2024. — 96 с.
3. Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні. З досвіду роботи Комісії з журналістської етики: Аналітично-довідковий збірник / За заг. ред. Л. Кузьменко, Л. Куш, М. Дворового, О. Погорелова. – Видання друге, доповнене. – К., 2023. –138 с.

ТЕМА 3. НОВИННІ (ІНФОРМАЦІЙНІ) ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТАНДАРТИ В РЕДАКЦІЙНОМУ ПОВСЯКДЕННІ ТА МЕДІАПРАКТИКАХ.

Методичні вказівки до вивчення теми

Якщо у попередній темі йшлося про те, що таке журналістські стандарти, то наступна тема покликана надати здобувачам уяву, як стандарти, «вмонтовані» у внутрішній документ медіа під умовною назвою «Редакційна політика», «перекладаються» мовою редакції. А головне, на конкретних прикладах побачити, яким чином за допомоги так званих внутрішніх стандартів медіа реалізують (впроваджують) професійні журналістські стандарти.

Важливо розуміти, що стандарти не є якоюсь абстрацією чи таким собі «залізобетонним», універсальним правилом, причому, про який тип медіа, жанр або формат виробництва контенту не йшлося б. Насправді, форми втілення одного й того самого стандарту, понад те – вимоги – можуть різнитися. Скажімо, коли йдеться про стандарт точності інформації в замітці (новині), то тут «розрахунок» на достеменну коректність цифр, назв, імен тощо. Репортаж, своєю чергою, потребує точності деталей, контексту, інтерв'ю – коректності цитування, аналітична стаття – точності аргументації. Під час самостійної роботи і на практичних заняттях корисно розглянути, як у жанровому відношенні «проявляється», скажімо, стандарт збалансованості (баланс думок і точок зору), інші стандарти.

Не менш захоплююче порівнювати вплив – якщо бажаєте, «залежність» – на дотримання стандартів від виду медіа, і навіть від «внутрішньої» типології того чи іншого виду. І тут вже даються взнаки умови виконання стандартів. Слід розуміти (пам'ятати), що практично будь-яке медіа функціонує не в ідеальних умовах: на нього тиснуть дедлайни, хронометражі, брак ресурсів тощо. Тобто, подеколи, а особливо в жорстких виробничих умовах, порушення журналістських стандартів не обов'язково є чийось злим наміром або ж свідомим вибором, натомість, вони можуть траплятися через «втручання» фактору формату медіавиробництва.

Широкі можливості здобувачам відкриває знайомство з редакційними політиками тих чи інших медіа. Очевидно, наразі нам вже зрозуміло, що редполітика – не якийсь там маніфест чи декларація. Редакційна політика потрібна для того, щоб як редакція, так і аудиторія медіа розуміли головні принципи його роботи.

Практичне заняття 3.1 Новинні (інформаційні) журналістські стандарти в редакційному повсякденні та медіа практиках.

ЗАВДАННЯ

1. Прочитати:

- 1) с.с. 37-39 Порадник юним журналістам. Youth MediaLab. Київ. 2020. 119 с.
- 2) с.с. 18-19 Практикум із журналістської етики. Видання 3-тє, доповнене / За заг. ред. О. Погорелова. - К. : Комісія з журналістської етики, 2024. - 96 с.

3) Соцмережі: нові правила використання в журналістських матеріалах. Рекомендації від ІМІ. Веб-сайт. *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/articles/sotsmerezhi-novi-pravyla-vykorystannia-v-zhurnalistykykh-materialakh-rekomendatsii-vid-imi-i71> (дата звернення 28.12.2025).

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Доповідь: «Редакційна політика як механізм упровадження професійних журналістських стандартів у щоденну роботу редакції».
2. Презентація: «Стандарт один, форм реалізацій багато: як стандарти «точність подачі інформації» і «баланс думок» впроваджуються в різних жанрах журналістики».

Самостійна робота 3.1 Новинні (інформаційні) журналістські стандарти в редакційному повсякденні та медіапрактиках.

Питання

- 1) різниця між формальним дотриманням журналістських стандартів і їх реальним змістовним виконанням у новинному матеріалі;
- 2) як редакційна політика допомагає редакції ухвалювати рішення в спірних або прикордонних ситуаціях (брак джерел, терміновість, чутливість теми);
- 3) реалізація стандарту точності в новині, репортажі, інтерв'ю та аналітичному матеріалі;
- 4) вплив жанру журналістського матеріалу на реалізацію стандарту збалансованості;
- 5) вплив на умови дотримання журналістських стандартів в залежності від тип медіа;
- 6) виробничі чинники редакційного повсякдення, потенційно здатні ускладнити дотримання стандартів;
- 7) чому порушення журналістських стандартів не завжди є результатом злого наміру журналіста або редакції.

Рекомендовані джерела:

1. Борсук Наталя, Онищук Вікторія. Журналістські стандарти у новинних випусках телеканалів «1+1» та «Україна». *Образ*. №1 (38) (2022), с.с. 53-61. URL: <https://obraz.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/92> (дата звернення 05.01.2026).
2. Етика в редакційному повсякденні. – К.: Академія Української преси, Центр Вільної преси, 2010 – 228 с.
3. Навіщо потрібна редакційна політика та як її створити. Веб-сайт. *ІМІ*. <https://imi.org.ua/monitorings/navishho-potribna-redaktsijna-polityka-ta-yak-yiyi-stvoryty-i43044> (дата звернення 04.01.2026).
34. Сорока В.М. Європейські стандарти тележурналістики: огляд наукових та практичних надбань / В. М. Сорока // *Інформаційне суспільство*. - 2013. - Вип.

17. - С. 88-95. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2013_17_23 (дата звернення 05.01.2026).

5. Рекомендації КЖЕ щодо дотримання стандартів журналістської етики онлайн-медіа в Instagram та інших соціальних мережах. веб-сайт. *КЖЕ*. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-kzhe-shchodo-dotrymannia-standativ-zhurnalistskoi-etyky-onlayn-media-v-instagram-ta-inshykh-sotsialnykh-merezhakh/> (25.01.2024).

6. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо етичних практик у таблоїдній журналістиці. Веб-сайт. *КЖЕ*. URL: https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-etychnykh-praktyk-u-tabloidniy-zhurnalistytsi/?fbclid=iwar2irhfo83xdnxov6lasv8ottinxkxye7oyzcx7-lgklkz6c8as_qapervo (дата звернення 05.01.2026).

ТЕМА 4. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИСВІТЛЕННЯ ПРИВАТНОГО І ПУБЛІЧНОГО ЖИТТЯ ОСОБИ ТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ.

Методичні вказівки до вивчення теми

Чи не найскладніше під час вивчення цієї теми – подолати суперечливі почуття, які можуть виникнути в ході знайомства з відповідною законодавчою базою. Адже, з одного боку, свобода журналістської діяльності є невід’ємною частиною права на свободу вираження поглядів та інформації, що гарантується статтею 10 Європейської конвенції про права людини [1] та статтею 34 Конституції України [2]. А з іншого – ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Згідно Основному Закону України, не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [2].

Закон насправду дозволяє людям звертатися до суду в разі вторгнення в їхнє приватне життя, і – в разі його порушення – має настати відповідальність. І тут, до речі, впору знову говорити про стандарти: висвітлення у ЗМІ повинно відповідати загальним стандартам захисту права на приватність, гарантованих тією ж Європейською конвенцією про права людини, Конвенцією № 108 Ради Європи про захист осіб у зв’язку з автоматизованою обробкою персональних даних [3] та Конституцією України. Та спішимо, так би мовити, заспокоїти: «табу» на висвітлення приватного життя – переборне. Головне, при оприлюдненні інформації про приватне життя необхідно суворо керуватися інтересами суспільства. Тобто, перш ніж публікувати будь-яку особисту інформацію, журналіст має поставити собі доволі просте запитання: «Наскільки мій матеріал відповідає суспільному інтересу?». Отже, це втручання в приватне життя пояснюється необхідністю, нагальною потребою – заради захисту демократичних цінностей і свободи.

То ж, стає очевидним, що здобувачам під час самостійної роботи потрібно усвідомити, що таке суспільний інтерес, що таке приватне життя, що відноситься до загальних персональних даних, чутливих персональних даних тощо.

Важливо розуміти, що люди, яких прийнято називати пересічними, мають вищий рівень захисту приватного життя, ніж публічні особи – політики, «зірки» шоу-бізнесу. Разом з тим, здобувачам необхідно чітко розуміти, в яких випадках це робиться за згоди, а в яких – без неї, які існують різновиди згоди. У будь-якому разі, тут не повинна брати верх проста цікавість чи пошук сенсації. Й знову ж таки, потрібно пам’ятати про суспільний інтерес. Так само про те, що збирати відомості про приватне життя потрібно у відкритий і справедливий спосіб (виключення – все той же суспільний інтерес). Далі, відповідальне висвітлення тематики, пов’язаної з приватним життям, немислиме без знання вимог щодо прихованої зйомки, або за яких обставин у публічних місцях дозволяється використовувати довгофокусні об’єктиви, деяких інших нюансів.

Чималий перелік вимог і правил містить такий напрямок, як висвітлення життя дітей. Головне, розуміти: загальний принцип тут має бути – інтереси дитини є найвищим пріоритетом, і нашкодити їй неприпустимо за жодних обставин, так само як і те, що дітьми в жодному разі не можна маніпулювати, не кажучи вже про завдання дитині моральних страждань під час спілкування.

Існують також правила стосовно того, за яких обставин, за чия згоди, чийого дозволу може відбутися розмова журналіста з дитиною. Варто розуміти, які надані журналістом відомості спроможні ідентифікувати дитину, і що було б вкрай небажано. Так само треба знати, у якій формі має бути дозвіл – усній чи письмовій, називати чи приховати прізвище; чи обов’язково повідомляти батьків про мету спілкування і про ЗМІ, в якому буде розміщено матеріал? А як вчинити, коли дитина вимагає присутності батьків при спілкуванні? До речі, з батьками, опікунами, керівниками відповідних «дитячих» установ теж, так би мовити, не все просто, оскільки трапляються випадки, коли батьки чи законні представники часом дають образливі, не об’єктивні коментарі про дітей, які перебувають під їхнім наглядом.

Перелік посилань

1. Європейська конвенція з прав людини. Режим доступу: URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr (дата звернення 06.01.2026).
2. Конституція України. Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 06.01.2026).
3. Конвенція №108 Ради Європи про захист осіб у зв’язку з автоматизованою обробкою персональних даних. Режим доступу: URL: <https://ippi.org.ua/vid-redaktsiinoi-kolegii-konventsiiya-%E2%84%96-108-radi-%D1%94vropi-%E2%80%99Cpro-zakhist-osib-u-zv%E2%80%99yazku-z-avtomatizovano> (дата звернення 06.01.2026).

Практичне заняття 4.1 Як відповідально висвітлювати приватне та публічне життя людини, життя неповнолітніх.

ЗАВДАННЯ

1. Прочитати:

- 1) с.с. 11-12 Європейська конвенція з прав людини. Режим доступу: URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr
- 2) с.с. 77, 83 Посібник з журналістської етики / [Куликов А., Кузьменко Л., Дворовий М., Дуцик Д., Куш Л.]. – К. : Комісія з журналістської етики, 2023. - 129 с.
- 3) с.с. 31-32 Практикум із журналістської етики. Видання 3-тє, доповнене / За заг. Ред. О. Погорелова. – К. : Комісія з журналістської етики, 2024. – 96 с.
- 4) с.с.129-130 Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні. З досвіду роботи Комісії з журналістської етики: Аналітично-довідковий збірник / За е. ед.. Л. Кузьменко, Л. Куш, М. Дворового, О.

Погорелова. – Видання друге, доповнене. – К., 2023. –138 с.

5) с.136 Етика в редакційному повсякденні. – К.: Академія Української преси, Центр Вільної преси, 2010 – 228 с.

6) с.с. 97-107 Іванов В. Ф., Сердюк В. Є. Журналістська етика / Передм. В. Мостового: Підручник. - К.: Вища шк., 2006. - 231 с.

7) с.с. 10-19 Посібник рекомендацій з медіаграмотності та застосування професійних стандартів для сфери медіа. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/c/e/600310.pdf> (дата звернення 28.12.25).

2. Підготуйтеся до виконання запропонованих викладачем навчальних вправ, розгляду кейсів і тестування під час аудиторного заняття.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Доповідь: «Висвітлення приватного життя: сучасні тренди».

2. Презентація: «Діти в об'єктиві провідних закордонних телеканалів».

Самостійна робота 4.1 Як відповідально висвітлювати приватне та публічне життя людини, життя неповнолітніх.

Питання

- 1) поняття «приватне життя» та «приватна територія»: значення;
- 2) значення поняття суспільний інтерес (суспільно значуща інформація);
- 3) збір та поширення інформації за умов прямої згоди людини;
- 4) збір та поширення інформації за умов непрямої згоди людини;
- 5) збір та поширення інформації без згоди людини;
- 6) визначення поняття «публічна особа»;
- 7) правила та обмеження щодо висвітлення життя неповнолітніх.

Рекомендовані джерела:

1. Заява КЖЕ щодо меж оприлюднення приватних даних осіб, які постраждали від війни. Веб-сайт. *КЖЕ*. URL: <https://cje.org.ua/statements/zaiava-kzhe-shchodo-mezh-opryliudnennia-privatnykh-danykh-osib-iaki-postrazhdaly-vid-viyny/> (дата звернення 06.01.2026).
2. Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 № 2710-IX [Електронний ресурс]. Кодекс етики українського журналіста. Веб-сайт. *КЖЕ*. URL: <https://cje.org.ua/ethics-codex/>
3. Діти в медіа: як висвітлювати й дотримуватися правил. Спеціальний звіт. - К., ГО «Телекритика», 2016. - 48 ст.
4. Журналістська етика: Посібник для підготовки до державного іспиту [Текст] / Авт. кол. – За ред. В.П. Мостового та В.В. Різуна. – Київ, ТзОВ «ЗН УА», 2014. – 224 с
5. Спільний акт узгодження № 1 «Захист дитини, яка зазнала сексуального насильства, при залученні до медіа-виробництва» [Електронний ресурс].
6. UNICEF. Ethical reporting on children: A guide for journalists [Електронний ресурс]. – 2017.

67.

7. World Health Organization. Reporting on violence against women and girls: A handbook for journalists [Электронный ресурс]. – Geneva: WHO, 2022. – 64 p. – (WHO/UCN/WHF/22.2).

8. International Journalists' Network. Guidelines for ethical reporting on children in conflict [Электронный ресурс] // IJNet. – 2023. – 22 лютого.

ТЕМА 5. ВІЗУАЛЬНИЙ КОНТЕНТ У МЕДІА: ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ, ПРАВИЛА І ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ.

Методичні вказівки до вивчення теми

Найперше, що варто усвідомити: дана тема що називається зіткана з етичних і професійних принципів, правил, практичних рекомендацій, редакційних гайдлайнів, причому, це стосується як фото- і відеоматеріалів, так і решти візуального контенту. До цього слід додати, що в епоху цифрових технологій саме «картинка» вважається ключовим для залучення аудиторії.

Та якби ж воно було все так просто в плані вирішення якоїсь етичної дилеми чи ухвалення того або іншого рішення!? Ну от, до прикладу, візьмемо таке поняття, як документальне фото. Здавалося б, тут все зрозуміло вже із самої лексеми «документальне», – має точно відображати дійсність (до речі, щодо «точно»: точність – один із, як ми знаємо, стандартів!). Саме так, проте, чому ж тоді – і це ні для кого не секрет – чимало фотокореспондентів заради «картинки» не хestують постановкою, або невинправданим редагуванням?! Останнє неприпустимо, особливо в новинах, які покликані відображати дійсність такою, якою вона є. Понад те: до документальної фотографії висувається низка вимог, й здобувачам важливо їх чітко знати. Фото (відео) не повинні спотворювати реальність, не можна ігнорувати важливі, головні для розуміння ситуації кадри. Фото (відеоряд) мають бути взаємопов'язані, а підпис під фото (так звана «підтекстівка») виконує суто інформативну функцію.

«Свої» вимоги мають архівне відео, так звані чужі (зовнішні, «запозичені») відео (фото). Останніми роками, з появою смартфонів, «розквітла» – знову ж таки, так звана – вулична фотографія. За великим рахунком, ці аматорські зображення можна віднести до «чужих фото», проте – через суттєве зростання вмісту цього контенту – на сьогодні вони набули, так мовити, категоріальної самодостатності, й редакційні рішення щодо них потребують відповідального ставлення.

Помічним для здобувачів в плані набуття знань і досвіду стане знайомство з редакційними правилами низки медіаорганізацій. Достатньо переглянути деякі з них, щоб помітити, як вони скрупульозно прописують чи не усі ті речі, про які щойно йшлося. До прикладу, в «Засадах редакційної політики» телеканалу «5 каналу» ви зустрінете підрозділи, які регламентують журналістську діяльність в питаннях постановки, інсценування подій, реконструкції, реконструкції у випусках новин, монтажу записаного матеріалу, запису за допомоги прихованої камери (або мікрофону), таємного відеозапису [1]. Натомість «Редакційний кодекс онлайн-медіа LIGA.net» містить цілий розділ під назвою «Робота з фото і відео», вже на початку якого наголошується: «Всі новинні матеріали порталу мають бути проілюстровані», а усі фото мають бути підписані (до речі, правилам підписання фото присвячена ціла інструкція, з якою можна ознайомитися, натиснувши анкорове виділення тексту). Окремими підрозділами цього розділу подані «Рекомендації до підбору фотографій у новинах, оглядах, інтерв'ю», «Не допускається» (не допускається, зокрема, багаторазове використання однієї й тієї ж фотографії за короткий

проміжок часу, використання заставкових, відверто постановних картинок і фотографій із фотостоків низької якості, фото, або їхніх фрагментів, републікування яких заборонене) [2].

Під час вивчення цієї теми також варто дещо повернутися до обговорення питань, пов'язаних з такими поняттями, як згода фізичної особи бути знятою на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, зйомка дітей, публікація дитячих фото, фотографування (документування) злочинів. З огляду на сьогоднішній день, особливо важливим і відповідальним є такий напрям, як фото- і відеозйомка, використання фото- і відеоархіву в умовах правового режиму «Воєнний стан», під час відбиття збройної агресії. Суворі рекомендації і обмеження щодо роботи на військових об'єктах завжди мали місце, однак з початком російсько-української війни перелік того, чого знімати категорично не можна, значно подовжився. З метою більш швидкого усвідомлення здобувачами, наскільки все це серйозно, наведемо, зокрема, таку пораду аналітиків ком'юніті Molfar: «якщо у відео людина називає якесь місце дислокації, кількість техніки, плани тощо, то окрім вирізання звуку, треба замалювати губи (чорним прямокутником), бо по губах також можна прочитати інформацію [3]. Ось так, ні більше, ні менше.

Нарешті, великий і чутливий пласт – публікація конфліктно-чутливих фото- і відеоматеріалів. Докладніше про це йтиметься в наступній темі.

Перелік посилань

1. «5 канал». Веб-сайт. URL: <https://www.5.ua/about/redaktsiyna-polityka/> (дата звернення 07.01.2026).
2. LIGA.net. Веб-сайт. URL: https://project.liga.net/projects/editorial_code/ (дата звернення 07.01.2026).
3. Як знімати і публікувати воєнний контент, щоб не зашкодити ЗСУ – пояснюють аналітики. *УП.Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/25/253525/> (дата звернення 07.01.2026).

Практичне заняття 5.1 Візуальний контент у медіа: етичні принципи, правила і практичні рішення.

ЗАВДАННЯ

1. Прочитати :

- 1) с.9 Посібник з журналістської етики / [Куликов А., Кузьменко Л., Дворовий М., Дуцик Д., Куш Л.]. - К. : Комісія з журналістської етики, 2023. - 129 с.
- 2) 69-70; 200-202 Етика в редакційному повсякденні. – К.: Академія Української преси, Центр Вільної преси, 2010 – 228 с.
- 3) Лаб Ф. Фотожурналістика та етика: дослідження в Центральній Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.ejo-online.eu/2933/etyka-ta-yakist> (дата звернення 07.01.2026).

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Доповідь: «Документальна фотографія: вимоги і редакційні практики».
2. Презентація: «Все про приховану зйомку».

Самостійна робота 5.1 Візуальний контент у медіа: етичні принципи, правила і практичні рішення

Питання для колективного обговорення

- 1) вимоги до документальної фотографії;
- 2) типові помилки фотожурналістів в етичному аспекті;
- 3) правила використання архівних зображень;
- 4) складнощі, що виникають при використанні зовнішніх фото- та відеоматеріалів;
- 5) умови, за яких дозволяється прихована зйомка;
- 6) правила щодо повторної демонстрації відео і публікації фото;
- 7) правила використання так званої вуличної фотографії;
- 8) рекомендації і заборони щодо фото- і відеозйомки в умовах правового режиму «Воєнний стан».

Рекомендовані джерела:

1. Макдональд Ф. Фотожурналістика: правда чи обман? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_cul/2015/07/150709_vert_cul_altered_images_journalism_vp (дата звернення 07.01.2026).
2. Наказ МОУ №73 від 03.03.2022 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану (зі змінами, внесеними згідно з наказом №196 від 12.07.2022; №266 від 03.10.2022; №49 від 27.02.2023, №51 від 03.02.2024). Електронний ресурс. URL: https://www.mil.gov.ua/content/files/nakaz73_zi_zminamu_2024.pdf?fbclid=IwAR0Rs7ZsJlp3h9K6qObiFT2rXRrCCkHNvolZw82GRtMkerzVBj3XkT--BB0
3. Ashley Norman. The ethick and Morality of War Fhotograhpy. *Medium*. URL: <https://anorman67.medium.com/the-ethics-and-morality-of-war-photography-bad74230696>
4. Editorial guidelines [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [The BBC's Editorial Values and Standards - Editorial Guidelines](#) (дата звернення 07.01.2026).
5. Freedman, D. *Ethicsin War Photography: Principles and Practices*. London: Routledge, 2021.

Практичне заняття 5.2 Візуальний контент у медіа: етичні принципи, правила і практичні рішення.

ЗАВДАННЯ

1. Прочитати:

1) с.с. 58-61 Практикум із журналістської етики. Видання 3-тє, доповнене / за заг. ред. О. Погорелова. — К. : Комісія з журналістської етики, 2024. — 96 с.

2. Підготуйтеся до виконання аудиторних навчальних вправ, вирішення кейсів.

ТЕМА 6. ВИСВІТЛЕННЯ КОНФЛІКТНО-ЧУТЛИВИХ ТЕМ.

Методичні вказівки до вивчення теми

Як не нашкодити, спілкуючись з людьми, які перебувають не в кращому психологічному стані? Як правильно говорити з «такими» цивільними, військовими, ветеранами, волонтерами, внутрішньо переміщеними особами? Як, зрештою, не похитнути власну психологічну стійкість, не завдати болю аудиторії? Такою, за великим рахунком, або – для «простого розуміння» – є сутність цієї теми. Чому тут додано військових і ветеранів, сподіваємося, зрозуміло, – й по досягненню миру нашій країні для надійного захисту доведеться ще тривалий час мати досить чисельні Сили оборони України. А головне, внаслідок війни що називається в рази подовжився перелік вразливих груп населення, серед яких, зокрема, й поранені, травмовані, колишні полонені... Згідно чинному законодавству, до вразливих груп відносяться особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників [1]. Тобто, йдеться про постконфліктне відновлення, як тривалий процес. Відповідно, в журналістиці – особливо в українській – зростає й перелік так званих чутливих (конфліктно-чутливих) тем, які потребують підвищеної етичної чутливості, передбачення можливих соціальних наслідків публікації. В цих умовах набувають неабиякого значення принципи етичного спілкування, даруйте, методи, технології, які дають змогу вберегти героїв від додаткового стресу.

Робота з чутливими темами є частиною конфліктно-чутливої журналістики (conflict sensitive journalism). Обмовимося: в українському дискурсі частіше використовується термін «етично-чутлива журналістика», або «чутлива журналістика» (sensitive journalism). Останнє, очевидно, пояснюється тим, що для українського суспільства слово «конфліктно» є не зовсім прийнятним, адже, оцінюючи перебіг і наслідки широкомасштабного вторгнення, стає очевидно, що насправді мова йде про війну. Термін же «конфлікт» стосовно подій в Україні частіше застосовують іноземні кореспонденти, крім того, його доречно вживати у матеріалах правозахисної тематики. Автори «Практикума із журналістської етики» радять наступне: «Якщо в тексті важливо зазначити, що йдеться про події після 24 лютого 2022 року, тоді краще застосовувати термін «широкомасштабне (або повномасштабне) вторгнення», «широкомасштабна війна» [2].

Але вище – не про лексику й термінологію, точніше – не стільки про них (значення останніх насправді важко переоцінити). Справа в тому, що сьогодні перед вітчизняними журналістами постають нові виклики. Фактично, робота з вразливими групами населення, висвітлення чутливих тем перетворюється у потужний, надто непростий тематичний сегмент, пов'язаний із досвідом травми, психологічної вразливості.

Прикладним напрямом конфліктно-чутливої журналістики, зосередженим на правилах комунікації з постраждалими, запобіганні ретравматизації тощо є напрямок журналістики, який називають «Журналістика травми». Як

зазначають дослідники Dart Center for Journalism and Trauma Школи журналістики Колумбійського університету (США), під впливом подій в Україні (починаючи із вторгнення російських військ на Донбас та анексії Криму у 2014 році) все активніше журналісти використовують й термін «журналістика травми», або ж Trauma-Informed Journalism. Що таке травма та якими є її наслідки, що таке журналістика травми, у якому випадку інтерв'ю здатне бути інструментом грамотного, професійного спілкування та взаємодії з респондентом, а також з іншими особливостями журналістського спілкування з людьми, що пережили травматичні події, здобувачі можуть дізнатися із експрес-гайду «Як досягти психологічної стійкості» [3, с.24].

Коли йдеться про спілкування на чутливі теми з учасниками чи свідками травмувальних подій, то в першу чергу слід розглядати інтерв'ю, – і як метод добування інформації, і як журналістський жанр. В журналістиці травми його називають сенситивним інтерв'ю. Очевидно, тут в нагоді початківцям припадуть поради від Гевіна Різа, старшого радника з навчання та інновацій Dart Center, відомого журналіста і продюсера, який зараз навчає українських журналістів працювати з людьми, що пережили складний травматичний досвід. Він, зокрема, вважає, що журналісту потрібно побачити людину над її розповіддю. «Ми маємо показати, що вона цікавить нас як особистість», – каже Гевін [4]. Натомість, на думку української журналістки Маргарити Тулуп, під час спілкування з такими людьми важливо пам'ятати про те, не лише як говорити, але й про те, що краще не згадувати чи чого не робити [5]. Так само варто ознайомитися з науковими доробками Оксани Расулової – журналістки та дослідниці журналістики травми. Якщо медійник системно працює з темою травми, говорить п.Оксана, варто почитати дослідження про те, як травматична подія впливає на людину з точки зору біології та психології [6].

Під час вивчення теми, на яку відводяться два практичних заняття, також важливо не оминати увагою питання психологічної стійкості/гнучкості журналістів, які працюють з чутливими темами.

Перелік посилань

1. Закон України “Про соціальні послуги». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, №18, ст.73. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
2. Практикум із журналістської етики. Видання 3-тє, доповнене / За заг. Ред. О. Погорелова. – К. : Комісія з журналістської етики, 2024. – 96 с.
3. Експрес-гайд за циклом вебінарів на тему «Як медійнику досягти психологічної стійкості?» : практикум / упоряд. Соломія Онуфрів ; Західноукраїнський медіа-центр «Нова журналістика» (Львів – Миколаїв – Суми, 12–22 грудня 2023 р.). – Львів : ПАІС, 2023. – 48 с.

4. Як журналістам працювати з людьми, яких травмувала війна: інтерв'ю з експертом. Веб-сайт. *Speka.media*. URL: <https://speka.media/yak-zurnalistam-pracyuvati-z-lyudmi-yakix-travmuvala-viina-intervyu-z-ekspertom-vmynzv> (дата звернення 13.07.23).

5. Правила інтерв'ю на чутливі теми. Поради Маргарити Тулуп. Веб-сайт. *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/production/article/212182/2023-06-07-pravyla-intervyu-na-chutlyvi-temy-porady-margaryty-tulup/> (дата звернення 24.06.23).

6. Васіна, О. (2023), Журналістика травми: як не нашкодити?, інтерв'ю з Оксаною Расуловою, 21 вер., URL: osvita.nakupilo.ua/zhurnalistyka-travmy-yak-ne-nashkodyty/ (дата звернення 09.01.2026).

Практичне заняття 6.1 Висвітлення конфліктно-чутливих тем. ЗАВДАННЯ

1. Прочитати:

1) с.с. 24-29; 34-37 Експрес-гайд за циклом вебінарів на тему «Як медійнику досягти психологічної стійкості?» : практикум / упоряд. Соломія Онуфрив ; Західноукраїнський медіа-центр «Нова журналістика» (Львів – Миколаїв – Суми, 12–22 грудня 2023 р.). – Львів : ПАІС, 2023. – 48 с.

2) с.с. 21-29; 66-68 Практикум із журналістської етики. Видання 3-тє, доповнене / за заг. ред. О. Погорелова. — К. : Комісія з журналістської етики, 2024. — 96 с.

2. Підготуйтеся до виконання запропонованих викладачем навчальних вправ та вирішення кейсів під час аудиторного заняття.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Доповідь: «Їх травмувала війна: журналіст, не нашкодь»!

2. Презентація: «Як провідні журналісти готуються до проведення сенситивного інтерв'ю».

Самостійна робота 6.1 Висвітлення конфліктно-чутливих тем.

Питання для колективного обговорення

- 1) що в журналістиці називають чутливими темами;
- 2) потенційні наслідки некоректного висвітлення чутливих тем для героїв матеріалу, аудиторії, журналіста і медіа;
- 3) чому важливо дотримуватися гендерної рівності;
- 4) що має вбирати в себе підготовка журналіста до інтерв'ю на чутливу тему;
- 5) на що має звернути увагу журналіст, встановлюючи контакт із людьми, які пережили травматичні події.

Рекомендовані джерела:

1. Журналіст і травма: як діяти. Веб-сайт. *Детектор медіа*. URL: <https://ms.detector.media/how-to/post/12070/2014-12-10-zhurnalist-i-travma-yak-diyaty/> (дата звернення 14.07.23).
2. Дворянин, П. Сенситивне інтерв'ю: переживання колективної травми війни, Вісник Львівського університету. Серія: журналістика. 2023. вип. 52-53, с. 99-108.
3. Не нашкодь: як працювати з людьми, які пережили травму. Конспект семінару Євгенії Подобної. Веб-сайт. *Journalism Teachers' Academy (Академія викладачів журналістики)*. URL: https://www.jta.com.ua/knowledge-base/ne-nashkod-iak-pratsiuvaty-z-liudmy-iaki-perezhyly-travmu-konspekt-seminaru-yevhenii-podobnoi/?fbclid=IwAR1NMi-rN6HZixnBS4oH6x1YYRoHkKTJAbmVoq6o_6SXDH0jY5wOinvpZfY
4. Нетравматичні методи інтерв'ю з мігрантами і біженцями. Journalism teachers' academy (Академія викладачів журналістики). URL: <https://www.jta.com.ua/knowledge-base/netravmatychni-metody-interv-iu-z-mihrantamy-i-bizhentsiamy/?fbclid=iwar1ayulmgeot92msbzihsyfyi0najbgjhg0oxyghykg4hmnqqlqhnsbqe7y>
5. Правила інтерв'ю на чутливі теми. Поради Маргарити Тулуп. Веб-сайт. *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/production/article/212182/2023-06-07-pravyla-intervyu-na-chutlyvi-temy-porady-margaryty-tulup/> (дата звернення 24.06.23).
6. Як журналістам працювати з людьми, яких травмувала війна: інтерв'ю з експертом. Веб-сайт. *Speka.media*. URL: <https://speka.media/yak-zurnalistam-pracyuvati-z-lyudmi-yakix-travmuvala-viina-intervyu-z-ekspertom-vmynzv> (дата звернення 13.07.23).
7. Як правильно висвітлювати інформацію про постраждалих від війни. Веб-сайт. *Центр демократії та верховенства права*. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/informatsiya-pro-postrazhdalyh/> (дата звернення 05.08.2023).

Практичне заняття 6.2 Головні рекомендації фахівців.

ЗАВДАННЯ

1. Прочитати:

- 1) с.с. 37-49 Посібник з журналістської етики / [Куликов А., Кузьменко Л., Дворовий М., Дуцик Д., Куш Л.]. — К. : Комісія з журналістської етики, 2023. — 129 с.
- 2) с.с. 5-11; 18-19; 23-27 Олександра Голуб, Ольга Веснянка. Медіа без упереджень: слова мають значення. Порадник Як українським медіа наблизитися до європейських стандартів.
- 3) с.с. 30-33; 42-45 Експрес-гайд за циклом вебінарів на тему «Як медійнику досягти психологічної стійкості?» : практикум / упоряд. Соломія Онуфрів ; Західноукраїнський медіа-центр «Нова журналістика» (Львів – Миколаїв – Суми, 12–22 грудня 2023 р.). – Львів : ПАІС, 2023. – 48 с.
- 4) с.с. 6-8 Як керувати стійкістю. Посібник для редакторів та менеджерів,

які працюють із журналістами в Україні. Дарт Центр журналістики та травми (Dart Center for Journalism and Trauma).

5) с.с. 312-316 Степан Кость. Журналістика і війна: Навч. посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 414 с.

6) с.с. 88-96 Live News - A survival guide for journalists. Brussels: International Federation of Journalists. 2003. 141 p.

2. Підготуйтеся до виконання під час аудиторного заняття запропонованих викладачем навчальних вправ, кейсів і тестування по темі.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Доповідь: «Сенситивне інтерв'ю: теорія і практика»
2. Презентація: «Чи можливо журналісту натренувати психологічну стійкість?».

Самостійна робота 6.2 Головні рекомендації фахівців.

Питання для колективного обговорення

- 1) «журналістика правди»: сутність, місія;
- 2) поряди спеціалістів, журналістів-практиків щодо правил спілкування на чутливі теми;
- 3) потенційний вплив емоційної мови і візуальних образів на сприйняття чутливих тем аудиторією;
- 4) чому для журналістів є важливими такі поняття, як психологічна стійкість/гнучкість і психологічна підтримка;
- 5) рекомендації спеціалістів щодо уникнення негативних наслідків роботи з чутливими темами.

Рекомендовані джерела:

1. Анастасія Ніжнік. Андрій Сидоренко. Психологічна підтримка журналістів під час війни. *Платформа психологічної підтримки Хаб Стійкості*. URL: <https://www.instagram.com/resilience.hub.ua>
2. Журналіст і травма: як діяти. Веб-сайт. *Детектор медіа*. URL: <https://ms.detector.media/how-to/post/12070/2014-12-10-zhurnalist-i-travma-yak-diyaty/> (дата звернення 14.07.23).
3. Гевін Різ, Саміра Шакл, Стівен Джукс, Джуліана Руфус, Леслі Томас і Кристіна Ламб Висвітлення сексуального насильства в зоні конфлікту. *DARTE CENTRE EUROPE*. URL: COVERINGCRSV.ORG
4. Медійники, які під час війни працюють із травмівним контентом, можуть потребувати психологічної допомоги – куди звертатися. Веб-сайт. *Національна рада з питань телебачення і радіомовлення*. URL: <https://www.nrada.gov.ua/medijnyky-yaki-pid-chas-vijny-pratsyuyut-iz-travmivnym-kontentom-mozhut-potrebuvaty-psyhologichnoyi-dopomogy-kudy-zvertatysya/> (дата звернення 14.07.23).

5. Новий посібник для журналістів навчає, як писати про ретравматизацію. Веб-сайт. *Journalism Teachers' Academy (Академія викладачів журналістики)*. URL: <https://www.jta.com.ua/knowledge-base/yak-pysaty-pro-travmatychni-sytuatsii-bez-retravmatyzatsii-prychetnykh-posibnyk-dlia-zhurnalistiv/>
6. Національна рада оприлюднює Рекомендації щодо забезпечення психологічної допомоги журналістам. Веб-сайт. *Національна рада з питань телебачення і радіомовлення України*. URL: <https://www.nrada.gov.ua/natsionalna-rada-oprylyudnyuye-rekomendatsiyi-shhodo-zabezpechennya-psyhologichnoyi-dopomogy-zhurnalistam/>
7. 5 питань, які допоможуть виявити ПТСР. Професор патофізіології Віктор Досенко. *LB live" на YouTube*. URL: <https://youtu.be/R7D7O235xcE>
8. ПТСР, вигорання, «травма свідка». Хто і як надає безкоштовну психологічну допомогу журналістам під час війни. Веб-сайт. *Media Business Reports*. URL: <https://mbr.com.ua/uk/news/varia/4840-psixologicna-dopomoga-zurnalistam> (дата звернення 14.07.23).
9. Пережити війну так, щоб мати можливість отримати задоволення від перемоги: рекомендації для журналістів від психологині Ольги Кухарук. Веб-сайт. *Національна спілка журналістів України*. URL: <https://nsju.org/navchannya/perezhyty-vijnu-tak-shhob-maty-mozhlyvist-otrymaty-zadovolennya-vid-peremogy-rekomendacziyi-dlya-zhurnalistiv-vid-psyhologyni-olgy-kuharuk/?fbclid=IwAR0EoVOvpCYP6nKlkWVVw5q-YTp5dpbNMwvIBsWUSdd-3i IGav78ktLXJQ>
10. Росс Ховард. Журналістика конфлікту. URL: <https://www.mediasupport.org/wp-6.content/uploads/2012/11/ims-csj-handbook-2004.pdf>
11. Створити якісний матеріал та не втратити себе: як війна вплинула на роботу журналістів із чутливими темами. Веб-сайт. *Медіамейкер*. URL: <https://mediamaker.me/stvoryty-yakisnyj-material-ta-ne-vtratyty-sebe-yak-vijna-vplynula-na-robotu-zhurnalistiv-iz-chutlyvymy-temamy-1251/> (дата звернення 10.07.23).
12. Як журналістам запобігти психічної травми. Веб-сайт. *Global Inestigative Journalism Network*. URL: <https://gijn.org/2020/03/24/kak-zhurnalistu-izbezhat-psiicheskoj-travmy/?fbclid=IwAR0rWTaqGk4ftEKDRZSx YGV5LQJN0G5hbnf Bvdcfe9--SO39yHvJ TAFA> (дата звернення 17.07.23).
13. Як війна впливає на психологічні стани і роботу журналіста. Веб-сайт. *Фундація Суспільність*. URL: <https://souspilnist.org/blog/news/yak-viina-vplivaie-na-psykhologichni-stan/> (дата звернення 20.07.23).
14. Як викладати журналістику конфлікту. Посібник для викладачів факультетів журналістики / Загальна редакція Дуцик Д.Р., - К.: ГО «Український інститут медіа та комунікації», 2019. - 112 с.

ТЕМА 7. ЕТИЧНІ РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ В СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ СТАНДАРТІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА.

Методичні вказівки до вивчення теми

Журналістика через глобальну цифрову трансформацію, впровадження нових технологій, своєю чергою, також зазнає радикальних, без перебільшення революційних змін, які стосуються, насамперед, способів створення, поширення і споживання медійних продуктів. Ця трансформація надала журналістам і аудиторії небачені до того можливості, зокрема, в швидкості виготовлення і подачі інформації, миттєвого доступу до новин. Водночас, по факту оновлене медіасередовище «пред'явило» журналістиці, а відтак і медіаетиці, професійним стандартам й низку викликів. Їх «походження» ми пов'язуємо в першу чергу з впливом на медіаспоживання (з «перетягуванням» аудиторії) соціальних мереж, імерсивних технологій та ІІІ.

Отже, в розмові про соцмережі важливо наголосити: є усі підстави стверджувати, що вони для засобів масової інформації – попри конкурентну боротьбу за аудиторію – є своєрідним геймченджером, професійні медіа сьогодні одночасно просувають власний контент через «свої» акаунти одночасно на кількох цифрових платформах (звісно, у «перепакованому» вигляді). Понад те: подібним чином соціальні медіа, так би мовити, подовжують життя деяким ЗМІ, особливо – друкованим. Також беззаперечною є користь соцмереж для медійних організацій від «підказки» тем, героїв, можливості відслідковувати нагальні заяви і думки ньюсмейкерів (джерела новин), моніторингу інформації. Ризики ж і виклики пов'язані, насамперед, з тим, що соцмережі «розмивають» журналістику, поширюючи (мільйонами користувачів), скажімо, неперифіковану інформацію. Сумно, коли й самі медіа не застосовують «фільтри», не здійснюють належної перевірки фактів, унаслідок чого порушуються стандарти точності, достовірності, повноти інформації. Навіть – повноти?! Так, адже формат публікацій в соцмережах зазвичай передбачає більш обмежений простір для того, аби досягнути такої повноти, оскільки часто обсяг публікації лімітований кількістю символів чи шляхами поведінки споживача, йдеться, зокрема, у одній із заяв Комісії журналістської етики. Втім, як зазначається далі, «це не звільняє медіа від обов'язків дотримуватися стандартів журналістської діяльності навіть в соцмережах» [1]. Ще гірше, коли соціальні мережі стають майданчиками для поширення фейків, дезінформації та інформаційних маніпуляцій, що, зрештою, може призвести до викривлення суспільної думки чи формування її в неналежному напрямку. Серйозний виклик тут – можливим є підрив довіри до професійної журналістики. «Також, під час кризових ситуацій, таких як військові конфлікти або епідемії, збільшується кількість дезінформації, фейків і пропаганди, що негативно впливає на суспільну думку та довіру до медіа» [2].

Штучний інтелект, зі свого боку, вніс радикальні зміни не лише в

журналістику, медіасередовище, а можливо, й в медіаіндустрію. Функціонал великих мовних моделей (LLMs – скороч. з англ. large language models, дослівно «великі мовні моделі»; «просто» мовні моделі – LLM) почасти використовують для розшифровки інтерв'ю. Крім того, ШІ допомагає створювати індивідуальний візуальний контент для матеріалів, використовує інструменти машинного аналізу для виправлення помилок у текстах (граматичних, стилістичних або орфографічних). Ще за допомоги його інструментів генерують заголовки й ліди до текстів, оптимізують журналістські тексти для різних аудиторій і платформ; обробляють аналіз великих масивів даних, які використовують у своїй роботі тощо. Проведене Reuters Institute дослідження (мається на увазі його щорічний звіт щодо споживання диджитал-новин у різних куточках світу), показало, що дві третини опитаних редакцій використовують штучний інтелект для персоналізації читацького досвіду. ШІ автоматизує багато завдань і допомагає редакціям «достукатися» до читачів онлайн новими мовами та конкурувати на глобальному рівні. Він вивчає історії видавців, щоб знайти закономірності в поведінці читачів, і використовує ці закономірності, щоб пропонувати читачам історії, на які вони з більшою ймовірністю натискатимуть. ШІ навіть заповнює шаблонні абзаци й допомагає авторам з чернетками [3]. Разом з тим, очевидним є й те, що «співпраця» з ШІ несе ризики, зокрема, алгоритмічної упередженості, «галюцинацій» (вигаданих даних), недостатньої прозорості, і це складає виклики у сфері використання професійних стандартів, зокрема, таких, як точність, достовірність, повнота інформації. Крім того, інструменти ШІ можуть бути використані з метою проведення інформаційних маніпуляцій, поширення недостовірної інформації, фейків. Особливо це небезпечно в умовах війни. «Дезінформаційні кампанії ворога дуже тонкі й маніпулятивні, вони грають на реальних проблемах і емоціях людей. Це ускладнює завдання журналістів, які намагаються розпізнати фейки серед правдивих новин» [4]. Справедливості заради, треба відзначити, що й відбивати ці інформаційні атаки також можливо за допомогою ШІ, – насамперед завдяки його здатності швидкого аналізу. Останнє підтверджується редакційною практикою закордонних і вітчизняних ЗМІ, конкретні кейси варто розібрати під час самостійної роботи і практичного заняття.

Окремим і особливо чутливим викликом для журналістських стандартів є застосування імерсивних технологій віртуальна (VR) та доповнена (AR) реальність. Вони дають змогу створювати контент із високим ступенем читацького (глядацького) занурення (до речі, практику використання VR ще називають журналістикою занурення), переноситися у просторі і часі. Водночас, скажімо, VR-контент, так само як і AR-контент, створюючи у медіаспоживача ефект присутності і вагомо посилюючи емоційний вплив, тим самим може знижувати рівень критичного осмислення подій, знову ж таки, розмивати межі між дійсністю і авторською інтерпретацією. Іншими словами, імерсивна реконструкція подій практично неминуче містить елементи інтерпретації і домислу, і це може бути сприйнято як реальність. Тобто, може мати місце маніпуляція відчуттям. І в цьому є загроза і виклик в питанні

дотримання стандартів достовірності, точності, відокремлення фактів від думок (в даному випадку від авторської інтерпретації). Крім того, як зазначають дослідники, існує «ризик виникнення кіберхвороби, або навіть емоційного перенасичення, коли глядачеві бракує досвіду для відокремлення події від власних відчуттів, і він чи вона стають емоційно вразливими» [5]. За їх поясненнями, віртуальна реальність настільки потужна, що варто бути дуже обережними з її використанням через психологічну шкоду, яку може завдати її неправильне використання.

Так чи інакше, провідні світові медіа використовують ці технології, які все більше стають трендом, звичною редакційною практикою, у тому числі в українських реаліях. То ж, для здобувачів є нагальна потреба в обговоренні шляхів чи способів протидії маніпуляціям, де саме потрібно «увімкнути» фактчекінг, критичне мислення, верифікацію, що і де треба маркувати, над чим посилювати редакційний контроль, які, знову ж таки, напрацьовувати внутрішні стандарти.

Перелік посилань

1. Рекомендації КЖЕ щодо дотримання стандартів журналістської етики онлайн-медіа в Instagram та інших соціальних мережах. Веб-сайт. *КЖЕ*. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-kzhe-shchodo-dotrymannia-standartiv-zhurnalistskoi-etyky-onlayn-media-v-instagram-ta-inshykh-sotsialnykh-merezhakh/> (дата звернення 25.01.2024).
2. Вікторія Шевченко. Різновиди маніпуляцій в онлайн-медіа і соцмережах. *Obraz*, 2025. Vol.1 (47). Р. 6–18. URL: <https://obraz.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/233/238>
3. Де журналісти можуть залучити штучний інтелект – кейси світових видань (оновлення) [Електронний ресурс] / Медіамейкер. – Режим доступу: https://mediamaker.me/de-zhurnalisty-mozhut-zaluchyty-shtuchnyj-intelekt-kejsy-svitovyh-vydan-4797/?fbclid=iwzxxh0bgnhzw0cmtaaar2egkbpinxrgkwftinr1fv6zlkcgjsj2kfhqkbcw3jelptlv0r2rkek5o0_aem_hh-ounvxevrpjnfguokuyqw (дата звернення: 04.01.25).
4. III для медіа: боротьба з дезінформацією та автоматизація роботи [Електронний ресурс] / *Speka.media*. – Режим доступу: <https://speka.media/sidlya-media-borotba-z-dezinformacijeyu-ta-avtomatizaciya-roboti-pjml0q> (дата звернення: 04.01.25).
5. Імерсивна журналістика: як зануритися в історію. Веб-сайт. *JTA*. URL: <https://www.jta.com.ua/trends/imersyvna-zhurnalistyka-iak-zanurytysia-v-istoriiu/> (дата звернення: 12.01.2026).

Практичне заняття 7.1 Етичні ризики та виклики журналістським стандартам в умовах цифрового медіасередовища.

ЗАВДАННЯ

1. 1. Прочитати:

1) с.с.14-63; 137-141 Прімбс Штефан. Соціальні медіа для журналістів. Редакційна робота з Facebook. Twitter & Co / За загал. ред. В.Ф. Іванова. Пер. з нім. В.Климченко. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2018. – 198 с.

2) Екзожурналістика: як поєднати журналістику та штучний інтелект? [Електронний ресурс] / JTA.COM.UA. – Режим доступу: https://www.jta.com.ua/trends/ekzozhurnalistyka-iak-poiednaty-zhurnalistyku-ta-shtuchnyy-intelekt/?fbclid=IwAR1gcJt8JoyT1E0JrNOU2ZT0r_6yLPIKDrt2d6qYPc_YeZ_DlVbDa4SH7vE (дата звернення: 05.01.25).

3) На що здатен штучний інтелект в кіноіндустрії та медіа: український та міжнародний досвід [Електронний ресурс] / JTA.COM.UA. – Режим доступу: https://www.jta.com.ua/trends/na-shcho--dosvid/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR1_nT8xZQQgkuz6pMuPtM8l_G8cWGCTuwXGP4NT-AZc2lptHsROKLq447c_aem_sqP4TaeHd2gmsANP7vYilA (дата звернення: 05.01.25).

4) Де журналісти можуть залучити штучний інтелект – кейси світових видань (оновлення) [Електронний ресурс] / Медіамейкер. – Режим доступу: https://mediamaker.me/de-zhurnalisty-mozhut-zaluchyty-shtuchnyj-intelekt-kejsy-svitovyh-vydan-4797/?fbclid=iwzxh0bgnhzw0cmtaaar2egkbpinxrgkwftinr1fv6zlkcgjsj2kfhqkbcw3jelptlv0r2rqek5o0_aem_hh-ounvxevpjinfguokuyqw (дата звернення: 04.01.25).

5) Круглікова Анастасія. Плюси, мінуси, підводні камені ChatGPT — розповідає L&D спеціалістка Edera Анна Ляшенко [Електронний ресурс] / Медіамейкер. – Режим доступу: <https://mediamaker.me/plyusy-minusy-pidvodni-kameni-chatgpt-rozpovidaye-ld-speczialistka-edera-anna-lyashenko-3529/> (дата звернення: 05.01.25).

6) Ігнатенко Анастасія. Як ШІ підсилює чи послаблює медіа наших сусідів: дослідження прогресу в країнах Вишеградської четвірки [Електронний ресурс] / Медіамейкер. – Режим доступу: https://mediamaker.me/yak-shi-pidsylyuye-chy-poslablyuye-media-nashyh-susidiv-11879/?utm_source=facebook&utm_medium=post&utm_campaign=v4_ai&utm_id=v4_ai&fbclid=iwzxh0bgnhzw0cmtaaar22p7sibgcu9ykig5tfhlredzrx-p14_8zx3ixwttdfnmhx6u1gg10ddv0_aem_5rma8kdgxr-225affg6na (дата звернення: 04.01.25).

2. Підготуйтеся до виконання запропонованих викладачем навчальних вправ та вирішення кейсів та тестування під час аудиторного заняття.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Доповідь: «Соціальні мережі: між оперативністю, алгоритмами та відповідальністю редакції».

2. Презентація: «Маніпуляція увагою аудиторії в цифровій журналістиці: як соцмережі, ШІ, VR та AR змінюють сприйняття новин».

Самостійна робота 7.1 Етичні ризики та виклики журналістським стандартам в умовах цифрового медіасередовища.

Питання

- 1) чому соціальні мережі водночас є «геймченджером» для ЗМІ і джерелом серйозних етичних ризиків для журналістики? Наведіть приклади обох аспектів;
- 2) журналістські стандарти, які найчастіше порушуються при поширенні контенту в соціальних мережах: причини;
- 3) етичні ризики використання ШІ в журналістиці: яким журналістським стандартам вони загрожують;
- 4) чому використання ШІ є особливо небезпечним і водночас необхідним інструментом в умовах інформаційної війни;
- 5) специфічна етична загроза імерсивних технологій (VR/AR) для журналістських стандартів.

Рекомендовані джерела:

1. Балук, Н., Басій, Н., Бук, Л. та Вовчанська, О. (2021), «VR/AR-технології – новий контент нових медіа», Вісник Львівського університету. Серія Журналістика, вип. 49, с. 196-206.
2. Захарченко Віктор. Не своїм голосом. Як автоматизувати озвучування матеріалів за допомогою ШІ через WHISPER API й ZAPIER [Електронний ресурс] / Медіамейкер. – Режим доступу: https://mediamaker.me/ne-svoyim-golosom-yak-avtomatyzuvaty-ozvuchuvannya-materialiv-za-dopomogoyu-shi-cherez-whisper-api-j-zapier-12560/?utm_source=facebook&utm_medium=post&utm_campaign=audionews&utm_id=audionews&fbclid=iwzxh0bgnhzw0cmtaaar3jlvfglgr5qg2t5jinpawzm4eaqx1ahlt5wfwzysqjdg12wypl_8bdrcwi_aem_stna5sc1txrsrbqdp0tow (дата звернення: 04.01.25).
3. Інструменти ШІ для журналістів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=836082341898634&id=100064906261287&_rdr (дата звернення: 07.01.25).
4. Коли чекаєш, щоб штучний інтелект забрав хоча б частину роботи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/100076068966900/posts/pfbid02WeTMCHrSPEh1C9icypRaDo7crPYFyPx2g78Bs5KgcDCNzyXSXckbDAmHJJacxv8GI/> (дата звернення: 05.01.25).
5. Новинний ШІ-застосунок PARTICLE, який запустили колишні співробітники TWITTER, підписав перші угоди з видавцями (оновлено) [Електронний ресурс] / Медіамейкер. – Режим доступу: https://mediamaker.me/news/kolyshni-spivrobitnyky-twitter-zapustily-startap-particle-de-shi-uzagalnyuye-novyny/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR3b00FT0RyX_6p050QTg6Q448JCJkY18_sOKa97qCg8DC7hqYTOW5317C8_aem_EiL5NsvRaSIHhzYGkNJ6PA (дата звернення: 05.01.25).

6. Рекомендації КЖЕ. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо використання штучного інтелекту для створення журналістських матеріалів [Електронний ресурс] / КЖЕ. – Режим доступу: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-vykorystannia-shtuchoho-intelektu-dlia-stvorennia-zhurnalistskykh-materialiv/> (дата звернення: 07.01.25).

7. ШІ для медіа: велика добірка інструментів для прокачування контенту й органічного трафіку [Електронний ресурс] / Медіамейкер. – Режим доступу: https://mediamaker.me/shi-dlya-media-velyka-dobirka-instrumentiv-dlya-prokachuvannya-kontentu-j-organichnogo-trafiku-11191/?fbclid=iwzxh0bgnhzw0cmtaarr2svlqir6dkyoxflo54wzl36z8ee71xzh0ybwkcvozjyu8qudqa8nhgt30_aem_7mmusduijaskf5cwu-wd2w (дата звернення: 05.01.25).

8. Штучний інтелект на постійній основі використовують 22% опитаних українських медівників [Електронний ресурс] / Інтерфакс-Україна. – Режим доступу:

https://interfax.com.ua/news/telecom/997246.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.01.25).

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття про етику.
2. Етика як філософська категорія.
3. Етика і мораль: спільне та відмінне.
4. Етика і право.
5. Професійна етика: поняття та функції.
6. Журналістська етика як різновид професійної етики.
7. Кодекси професійної етики журналістів.
8. Міжнародні етичні документи у сфері журналістики.
9. Кодекс етики українського журналіста.
10. Роль етичних кодексів у діяльності медіа.
11. Внутрішньоредакційні етичні правила та редакційна політика.
12. Суспільна мораль та ЗМІ.
13. Соціальна відповідальність журналістики.
14. Поняття про журналістські стандарти.
15. Функції журналістських стандартів у сучасних медіа.
16. Стандарт точності фактів.
17. Методи перевірки фактів у журналістиці.
18. Фактчекінг як складова журналістських стандартів.
19. Стандарт повноти інформації.
20. Стандарт оперативності.
21. Стандарт достовірності.
22. Перевірка достовірності джерел інформації.
23. Стандарт збалансованості подачі інформації.
24. Баланс думок і проблема фальшивого балансу.
25. Стандарт відокремлення фактів від коментарів.
26. Оціночні судження в журналістських матеріалах.
27. Надмірно емоційно забарвлена лексика: як її уникати.
28. Маніпулятивна лексика у медіа.
29. Етичні принципи роботи з джерелами інформації.
30. Анонімні джерела: етичні аспекти використання.
31. Конфіденційність джерел інформації.
32. Правила цитування у журналістських матеріалах.
33. Посилання на інші медіа як частина журналістської етики.
34. Плагіат.
35. Самоплагіат у журналістській діяльності.
36. Використання чужих матеріалів.
37. Авторське право у журналістиці.
38. Приватне та публічне життя людини.
39. «Приватне життя» та «приватна територія»: визначення понять.
40. Отримання згоди на поширення приватної інформації.

41. Збір та поширення інформації про людину без згоди.
42. Публічні особи та межі приватності.
43. Висвітлення життя неповнолітніх.
44. Етичні аспекти висвітлення сімейних трагедій.
45. Подача матеріалів про насильство та жорстокість.
46. Висвітлення катастроф та стихійних лих: етичний аспект.
47. Етичні принципи спілкування з постраждалими.
48. Підготовка журналіста до інтерв'ю на чутливу тему.
49. Чутливі теми у журналістиці.
50. Психологічна травма та журналістська робота.
51. Конфлікт інтересів.
52. Конфлікт інтересів: матеріальна вигода журналіста.
53. Конфлікт інтересів: робота за сумісництвом.
54. Конфлікт інтересів у цифрових медіа.
55. Реклама і журналістика: проблема розмежування.
56. Медіа та реклама: етичний аспект.
57. Рекламні та замовні матеріали.
58. Прихована реклама («джинса») у медіа.
59. Нативна реклама та журналістські стандарти.
60. Сенсаційність та фабрикування інформації.
61. Фабрикування матеріалів.
62. Фейки та дезінформація у медіапросторі.
63. Маніпуляції в сучасних медіа.
64. Реконструкція подій у журналістиці.
65. Етичні межі журналістського експерименту.
66. Використання архівних зображень.
67. Вимоги до документальної фотографії.
68. Етичні особливості фотожурналістики.
69. Етичні особливості відеозйомки у журналістиці.
70. Етичні особливості прихованої зйомки.
71. Використання журналістами соціальних мереж і журналістські стандарти.
72. Соціальні мережі і професійні журналістські стандарти.
73. Особистий акаунт журналіста та професійна етика.
74. Репутаційні ризики журналіста у соціальних мережах.
75. Дискримінація у ЗМІ.
76. Мова ворожнечі у медіа.
77. Гендерна чутливість у журналістських матеріалах.
78. Висвітлення етнічного та культурного різноманіття у медіа.
79. Стереотипізація у журналістських матеріалах.
80. Толерантність як принцип журналістської етики.
81. Захист честі та гідності як наслідок журналістських публікацій.
82. Наклеп та образа в журналістських матеріалах.

83. Право на відповідь у журналістиці.
84. Презумпція невинуватості та діяльність медіа.
85. Судова журналістика та етичні обмеження.
86. Журналістські стандарти і етика у воєнний час.
87. Принципи етичного спілкування, методи і технології під час війни.
88. Висвітлення військових дій: баланс між безпекою та правом на інформацію.
89. Обмеження в умовах дії правового режиму «Воєнний стан» та журналістські стандарти.
90. Робота журналіста з військовими джерелами інформації.
91. Етичні аспекти висвітлення загибелі людей під час війни.
92. Пропаганда та журналістика в умовах війни.
93. Інформаційно-психологічні операції та медіа.
94. Цифрове медіасередовище і трансформація журналістської етики.
95. Алгоритми соціальних платформ та журналістські стандарти.
96. Використання штучного інтелекту в журналістиці: етичні ризики.
97. Етичні ризики використання VR та AR у журналістиці.
98. Deepfake-технології та журналістська етика.
99. Базовий алгоритм виправлення помилок у медіа.
100. Довіра аудиторії як результат дотримання журналістських стандартів і професійної етики.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

Основні джерела

1. Вебстер М. Україна. Висвітлення конфлікту : практичний посібник для журналістів / М. Вебстер. – Brussels : Thomson Foundation ; Інститут регіональної преси та інформації, 2015. – URL: https://www.thomsonfoundation.org
2. Говард Р. Журналістика конфлікту : посібник / Р. Говард. – Електрон. ресурс. – URL: https://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2012/11/ims-csj-handbook-2004.pdf
3. Журналістська діяльність в умовах війни: виклики, дилеми та рішення українських редакцій. – Київ : Центр демократії та верховенства права, 2025. – 33 с.
4. Журналістика воєнного часу: навч.-метод. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня освіти галузі знань 06 «Журналістика», спец. 061 «Журналістика» / уклад. О. Л. Чубук ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Київ : Видавничий дім «Кондор», 2024. – 96 с.
5. Кость С. Вступ до журналістики : навч. посіб. / С. Кость. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. – 512 с.
6. Посібник з журналістської етики / А. Куликов, Л. Кузьменко, М. Дворовий, Д. Дуцик, Л. Куш. – Київ : Комісія з журналістської етики, 2023. – 129 с.
7. Практикум із журналістської етики : навч. посіб. – 3-тє вид., доповн. / за заг. ред. О. Погорелова. – Київ : Комісія з журналістської етики, 2024. – 96 с.
8. Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні : аналіт.-довідк. зб. / за заг. ред. Л. Кузьменко, Л. Куш, М. Дворового, О. Погорелова. – 2-ге вид., доповн. – Київ, 2023. – 138 с.
9. Live News – A Survival Guide for Journalists. – Brussels : International Federation of Journalists, 2003. – 141 p.

Нормативно-правові акти

10. Загальна декларація прав людини : від 10.12.1948 р. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
11. Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 р. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

%D0%B2%D1%80#Text)

12. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-

12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text)

13. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-

19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text)

14. Про медіа : Закон України із змін. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text

15. Про інформацію : Закон України. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text

16. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80

17. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації : Закон України. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-

%D0%B2%D1%80](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-

%D0%B2%D1%80

18. Про доступ до публічної інформації : Закон України. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-

17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text)

19. Кримінальний кодекс України. – Електрон. ресурс // Верховна Рада України. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

20. Наказ МОУ №73 від 03.03.2022 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану (Із змінами, внесеними згідно з Наказом №196 від 12.07.2022; №266 від 03.10.2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf

21. На лінії вогню: як війна змінює журналіста та чому там немає напівтонів. – Електрон. ресурс // The Page. – URL: [https://thepage.ua/ua/experts/na-liniyi-vognyu-yak-vijna-zminyuue-robotu-

zhurnalista](https://thepage.ua/ua/experts/na-liniyi-vognyu-yak-vijna-zminyuye-robotu-zhurnalista)

Допоміжні джерела

22. Чубук О. Відмова від практики залучення «універсальних» експертів як передумова створення якісного контенту і ознака соціальної відповідальності медіа / О. Чубук // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. – 2023. – Т. 34 (73), № 1, ч. 2. – С. 254–261.

23. Чубук О. Л. Особливості застосування стандарту повноти подачі інформації в умовах дії Закону України «Про правовий режим воєнного стану» / О. Л. Чубук // Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 19 трав. 2023 р.). – Одеса : Юридика, 2023. – Т. 1. – С. 710–714. – URL: https://dspace.onua.edu.ua/items/eaf32113-09e2-4a55-a2e3-80b0d80765dd

24. Як правильно висвітлювати інформацію про постраждалих від війни. – Електрон. ресурс // Центр демократії та верховенства права. – URL: https://cedem.org.ua/consultations/informatsiya-pro-postrazhdalyh/

Ресурси відкритого доступу

25. Комісія з журналістської етики. – URL: https://cje.org.ua/

26. International Federation of Journalists (IFJ). – URL: https://www.ifj.org/

27. Media Education Foundation. – URL: https://www.mediaed.org/

28. Press Wise Trust. – URL: http://www.presswise.org.uk/

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Олег Леонтійович Чубук
Марія Володимирівна Лепетуха

ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ЕТИКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для підготовки до практичних занять та/або самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти галузі знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація»,
спеціальності С7 «Журналістика»

Електронне видання

В авторській редакції